

**VELKÁ
MORAVA**

1150 let křesťanství ve střední Evropě

CYRILOMETODĚJSKÁ MISIE A EVROPA

– 1150 let od příchodu soluňských bratří na Velkou Moravu

13. – 17. 5. 2013 VELEHRAD

OBSAH / TABLE OF CONTENTS

INFORMACE O PROJEKTU / ABOUT PROJECT	4
VELEHRAD – DĚJIŠTĚ KONFERENCE / VELEHRAD- CONFERENCE VENUE	6
VÝZNAMNÉ VELKOMORAVSKÉ LOKALITY / IMPORTANT GREAT MORAVIAN SITES	8
PŘEDNÁŠKY PRO VEŘEJNOST / PUBLIC LECTURES	24
KONTAKTNÍ INFORMACE / CONTACTS	26
POŘADATELÉ, GARANTI A ZÁŠTITY KONFERENCE / ORGANIZERS, CONFERENCE GUARANTEE AND AUSPICES	30
VELEHRAD – ORIENTAČNÍ PLÁN / VELEHRAD – MAP	34

INFORMACE O PROJEKTU

Projekt NAKI Ministerstva kultury pro r. 2012–2015 „Velká Morava a 1150 let křesťanství ve střední Evropě“

Projekt „Velká Morava a 1150 let křesťanství ve střední Evropě“ s identifikačním kódem: DF 12P010VV010 je součástí Programu aplikovaného výzkumu a vývoje národní identity (NAKI) vyhlášeného a finančně podpořeného Ministerstvem kultury České republiky pro rok 2012–2015. Byl zahájen 1. 2. 2012 a potrvá do konce roku 2015. Příjemcem projektu je Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i. a dalším účastníkem Moravské zemské muzeum v Brně.

Projekt se zaměřuje na ochranu, prezentaci a edukaci v oblasti archeologického kulturního dědictví formou aktivace dosud nezveřejněného fondu nálezů z významných velkomoravských lokalit, přičemž některé z fondů také nesou status národní kulturní památky. Základní ideou projektu je christianizace Velké Moravy, spojující hmotné i nehmotné národní kulturní dědictví, která vyžaduje shrnutí nových poznatků zejména při příležitosti 1150. výročí příchodu Cyrila a Metoděje do středoevropského prostoru, které připadá na rok 2013. Prvotním cílem projektu bude získání nových poznatků analýzami dosud nepublikovaného materiálu z archeologických výzkumů (konkrétně např. pozůstatky církevních staveb v Mikulčicích a ve Starém Městě, chemické rozbory stavebních prvků velkomoravských církevních staveb obecně, vyhodnocení velkomoravských hrobů s křesťanskými nebo naopak přetrvávajícími předkřesťanskými doklady, a další). Problematika počátků křesťanství bude sledována v širším evropském kontextu se speciálním zaměřením na středovýchodní část kontinentu.

Získané nové informace budou předvedeny v jubilejním cyrilometodějském roce 2013 na mezinárodní konferenci s účastí předních domácích i zahraničních odborníků na danou problematiku a prezentovány odborné veřejnosti formou publikace.

Výsledky budou následně představeny také nejširší veřejnosti unikátní výstavou, která bude uvedena v Brně, Praze a Bratislavě v průběhu let 2014–2015. Prezentovány budou mj. originály artefaktů z významných hrobových celků z velkomoravských center i periferie a názorné rekonstrukce těchto pohřbů, hmotové rekonstrukce vybraných velkomoravských kostelů, zhotovené unikátní technologií pryskyřičných odlitků, dále 3D vizualizace velkomoravských kostelů (interiérů i exteriérů) a další atraktivní exponáty, které by měly probudit zájem veřejnosti o historické kulturní dědictví naší země.

ABOUT PROJECT

The project „The Great Moravian Empire and 1150 years of Christianity in the Central Europe” with identification code: DF 12P010VV010 is part of the Programme of Applied Research and Development of National Identity (NAKI) announced and financially supported by the Ministry of Culture of the Czech Republic for years 2012–2015. It was started on the 1st February 2012 and will last until the end of 2015. The project was received by the Institute of Archaeology of the Academy of Sciences Brno, the Czech Republic and another participant is the Moravian Museum Brno.

The project is aimed to protection, presentation and education in the area of archaeological cultural heritage through activation of so far unpublished finding collections from distinguished Great Moravian sites. Some of the findings count among the national cultural monuments. The principle idea of the project is Christianization of the Great Moravian Empire, joining tangible and intangible national cultural heritage, which requires summary of new knowledge in this area. The topic is especially relevant in occasion of 1150th anniversary of coming of Constantinus and Methodius to the Central European space, which coincides with the year 2013. Foremost there is intention to acquire new knowledge via analyses of so far unpublished material from archaeological terrain researches (e.g. remains of the church buildings from Mikulčice and Staré Město, chemical analyses of building materials, evaluation of Great Moravian graves with evidences of Christianity or paganism etc.).

The issue of beginnings of the Christianity will be studied withing wider European context with special focus on the Central European territories. Acquired new information will be presented in year 2013 on international conference participated by eminent domestic and foreign scientists within the frame of the issue which will be consequently followed by conference proceedings.

The results will be subsequently presented to the general public through unique exhibition, taking place in Brno, Prague and Bratislava during the years 2014 and 2015. Among others there will be presented original findings from significant grave goods from the Great Moravian centers as well as peripherals and graphic reconstructions of these graves, tangible reconstructions of selected Great Moravian churches, created using unique technology of resin casting. Farther there will be 3D visualizations of Great Moravian churches (interiors and exteriors) and other attractive exhibits, which are reasonably expected to raise and deepen interest of the general public in cultural heritage of our country.

VELEHRAD – DĚJIŠTĚ KONFERENCE

Velehrad je významným duchovním centrem, místem pravidelných církevních poutí, shromáždění a cyrilometodějských oslav. Nejstarší názvy obce známe z historických pramenů – Welgrad (1209), Welegrad (1220), Willegrad (1232), Velehrad (1247).

V katastru obce je doloženo osídlení od neolitu (lid s moravskou malovanou keramikou) a doby bronzové (mohylové kultury a kultury popelnicových polí). Velehrad se považuje za významné politicko-správní centrum velkomoravské říše a bývá spojován s působením arcibiskupa Metoděje. Velkomoravský Veligrad lze pravděpodobně, dle archeologických výzkumů, situovat do dnešního Starého Města. Ve 13. století zde vznikl první cisterciácký klášter na Moravě, jež založil moravský markrabě Vladislav Jindřich. Z písemných pramenů je patrné, že první mniši se zde usídlili v listopadu 1205.

Areál někdejšího kláštera s jedním z největších kostelů v České republice patří k významným kulturním památkám, dokládajícím vývoj architektury a výtvarného umění od pozdní doby románské až do současnosti. Cisterciácký klášter byl zrušen v roce 1784. V roce 1890 došlo k obnovení kláštera řádem Tovaryšstva Ježíšova. Jezuité zde působili do roku 1950 a znovu se vrátili počátkem 90. let minulého století.

Zdroj: www.velehrad.cz

VELEHRAD – CONFERENCE VENUE

Velehrad is an important religious centre, a regular pilgrimage destination, a gathering place and venue of Cyrillo-Methodian celebrations. The oldest toponyms are known from historical sources – Welgrad (1209), Welegrad (1220), Willegrad (1232), Velehrad (1247).

Settlement activities in cadastre of the municipality are documented since the Neolithic (Moravian Painted Ware culture) and the Bronze Age (barrow and urnfield cultures). Velehrad is being considered a significant centre of politics and administration of the Great Moravian Empire and associated with the activity of Archbishop Methodius. Based on archaeological excavations, the Great Moravian Veligrad may probably have been situated in what is now Staré Město. It was here that the first Cistercian monastery in Moravia emerged in the 13th century, founded by the Moravian Margrave Vladislaus Henry. From literary sources is evident that the first monks took residence here in November 1205.

The area of former monastery with one of the largest churches in the Czech Republic counts among important cultural monuments documenting the development of architecture and fine arts from the Late Romanesque period until today. The Cistercian monastery was dissolved in 1784. In 1890 it was renewed by the Society of Jesus. The Jesuits have lived here until 1950 and came back again in the early 1990s.

Zdroj: www.velehrad.cz

VÝZNAMNÉ VELKOMORAVSKÉ LOKALITY

cíle exkurze 14.–16. 5. 2013

Modrá u Velehradu

Lokalita se nachází cca 4 km severozápadně od Starého Města, u obce Modrá při obchodní cestě, tzv. staré hradské, která dříve spojovala střední Pomoraví s Vyškovskem.

Základové zdivo zdejšího kostela bylo objeveno již v roce 1911 profesorem bohoslovecké fakulty v Olomouci Janem Nevěřilem. Podařilo se mu odkryt souvislý půdorys stavby, kterou označil jako kostel z doby cyrilometodějské. Revizní archeologický výzkum na Modré provedl v letech 1953–1954 archeolog Vilém Hrubý z Moravského zemského muzea v Brně. Poté bylo možné rekonstruovat vzhled kostela u Modré. Kostel byl postaven z pískovcového lomového zdiva spojeného maltou a měl půdorys dvou podélně orientovaných pravoúhlých obdélníků. Do kostela byly vestavěny čtyři podpěry, o jejichž funkci na základě nálezové situace nelze přesně rozhodnout. Stěny kostela byly vně i uvnitř omítnuty a natřeny uvnitř několika barevnými odstíny, vně šedohnědou barvou. Kolem kostela bylo také prozkoumáno 37 kostrových hrobů z období první poloviny 9. až poloviny 10. století.

V letech 1999–2000 byla v Modré vybudována hypotetická rekonstrukce velkomoravského kostelíka, která se nachází v těsné blízkosti archeologicky zkoumaných základů kostela.

Autor textu: Mgr. M. Vaškových, Ph.D.

Zdroj: Archiv Slováckého muzea v Uherském Hradišti

IMPORTANT GREAT MORAVIAN SITES

The site is located about 4 km northwest of Staré Město, next to the village of Modrá near a trade route, so-called old trunk road, which once linked the central part of the Morava River Basin with the Vyškov region.

The foundation masonry of the local church was discovered already in 1911 by Jan Nevěžil, professor at the Theological Faculty in Olomouc. He managed to expose here a complete ground plan of a building which he designated a church of the Cyrillo-Methodian period. A follow-up excavation in Modrá was conducted in 1953–1954 by the archaeologist Vilém Hrubý from the Moravian Museum in Brno. Thereafter it was possible to reconstruct the appearance of the church at Modrá. The church was built of mortar-bonded sandstone rubble masonry and the layout consisted of two longitudinally oriented rectangles. The church was equipped with four in-built buttresses, whose purpose cannot be exactly identified based on the finding situation. Both the outside and inside walls of the church were plastered; the walls in the interior were painted with multiple colours, the outside walls were greyish-brown. Around the church, 37 inhumation graves were examined dating from the first half of the 9th to the mid-10th century.

In 1999–2000 at Modrá a hypothetical reconstruction of the Great Moravian church was built, which is situated in immediate neighbourhood of the archaeologically examined church foundations.

Uherské Hradiště–Sady

Samotné naleziště se nachází v jihovýchodní části města Uherské Hradiště zvané Sady (Derfla), blízko silnice ve směru na Kunovice, na tzv. sadské ostrožně. V letech 1959–1963 zde probíhal pod vedením V. Hrubého (z Moravského zemského muzea v Brně) archeologický výzkum, při němž byly objeveny pozůstatky neopevňeného dvorce církevně-mocenského charakteru.

Právě sem přišli někdy na konci 8. století jedni z prvních křesťanských misionářů. Přicházeli z Aquileie na pobřeží Jaderského moře a ze Salcburgu, o něco později z Pasova. Pravděpodobně s vědomím místního knížete vystavěli na sadské ostrožně kostel, který v nadzemní hmotě mohl mít podobu kříže, nad jehož středem se tyčila mohutná čtyřhranná věž. Kostel byl omítnut, vymalován, opatřen litou maltovou podlahou a kryla jej střecha z hliněných vypalovaných komponentů. Tato architektura zcela jistě dominovala širokému okolí. K její realizaci došlo někdy na přelomu 8. a 9. století, tedy i více než 30 let před vznikem Velké Moravy (r. 836). Byl to jeden z prvních zděných kostelů na sever od Dunaje. Komplex několika zděných sakrálních staveb, budovaných ve třech stavebních fázích, zaujímal dominantní, zdaleka viditelnou polohu. Nejprve byl v první třetině 9. století postaven kostel na půdorysu řeckého kříže. Směrem na západ byl k němu v 60.–70. letech téhož věku navázán sálový kostel se závěrem v podo-

bě apsidy. Ten bývá někdy interpretovaný jako kaple se dvěma bočními vchody a svým vznikem je nejspíše svázán s nově přichozími staviteli byzantské misie. Zřejmě ještě ve třetí čtvrtině 9. století byly k severní obvodové zdi kostela s křížovou dispozicí přistavěny hrobová komora a kaple, téže fázi pak přísluší i vznik zděné příčky v západním kostele. V této souvislosti pak vyvstává možnost, že západní kostelík se stal místem výuky katechumenů, zatímco kaple s hrobovou komorou posloužila k uložení pohřbu významného Moravana (pravděpodobně hrob knížete Svatopluka). Západně od celého komplexu byla postavena ještě křtitelnice (baptistérium).

Vně, ale i uvnitř církevních staveb bylo odkryto 87 pohřbů z průběhu 9. století, nezděná uložených v rakvích a s bohatými milodary. Hřbitovní areál s kostelem byl na severní straně dvěma zdíkami oddělen od seskupení dvanácti srubových staveb, v nichž žili a v dílnách pracovali řemeslníci a jejich rodiny. Nechyběla ani studna. Na opačné straně stála rozsáhlá 36 m dlouhá a 6 m široká halová stavba srubové konstrukce – shromaždiště a snad i místo výuky kněží. Mezi okrsky pak procházela zpevněná cesta. Vzhledem k celkové situaci na derflanské výšině, jakož i k nálezům odsud pocházejícím – olověný křížek s řeckým liturgickým nápisem, písátka – stily apod. – se lokalita často klade do souvislosti s působištěm představitelů byzantské misie.

Podle svědectví hrobových nálezů bylo posléze původní velkomoravské pohřebiště z 9. a počátku 10. století převrstveno mladohradištními pohřby z 11.–12. století. Kaple, které na základě písemného pramene z roku 1247 bývá přisuzováno mariánské zasvěcení, byla spolu se hřbitovem definitivně opuštěna v průběhu 13. století.

Autor textu: Mgr. M. Vaškových, Ph.D.

Uherské Hradiště–Sady

The site is situated in the south-eastern part of the town of Uherské Hradiště called Sady (Derfla), near the road to Kunovice, on the so-called Sady spur. In 1959–1963 an archaeological excavation has taken place here headed by V. Hrubý (from the Moravian Museum in Brno). The excavation has exposed remnants of an unfortified residential feature linked with clerical power.

It was here that ones of the first Christian missionaries have arrived sometime at the end of the 8th century. They came from Aquileia at the head of the Adriatic, from Salzburg, and somewhat later also from Passau. Probably by the consent of local duke they have built a church on the Sady spur, whose aboveground part may have been cruciform, with a mighty quadrangular tower in the middle. The church was plastered, painted, equipped with cast mortar floor and covered with a roof of fired clay components. This building has certainly dominated its wide surroundings. It was erected sometime at the turn between the 8th and 9th centuries, that is more than 30 years before the emergence of Great Moravia (in 836). It was one of the first masonry churches north of the Danube. The complex of several stone-built ecclesiastical buildings, which were built during three constructional phases, occupied a dominant location visible from far away. First of all a church with a Greek-cross layout was built in the first third of the 9th century.

In the 860s – 870s a hall church with an apse-like end was added on the western side. It is sometimes interpreted as a chapel with two side entrances and its construction was most probably linked with the newcoming builders of the Byzantine mission. Still in the third quarter of the 9th century probably a burial chamber and a chapel were added to the northern perimeter wall of the church with cruciform layout. Within the same phase also falls the emergence of a masonry partition in the western church. In this regard, a possibility arises that the western church may have become a place where catechumens were taught, whereas in the chapel with burial chamber some prominent Moravian person was laid to rest (probably Duke Svatopluk). To the west of the entire complex still a baptistery was built.

Outside and inside the ecclesiastical buildings a total of 87 9th-century burials were exposed, often placed in coffins and richly equipped with grave goods. On its northern side, the funeral area with church was separated by two walls from a group of twelve log buildings including houses and workshops, in which lived and worked craftsmen and their families. A well was also found. On the opposite side there was a large log-built hall building 36 m long and 6 m wide – a gathering place and maybe also a teaching centre for priests. A reinforced road passed between the above-mentioned two compounds. With regard to overall situation on the Derfla hill and to objects which were found here – a lead

*cross with Greek liturgical inscription, writing sticks (styli) a. o.
– the locality is often being referred to as a place of activity
of members of the Byzantine mission.*

*Based on the testimony of grave finds, the original Great Moravian
burial ground of the 9th and the early 10th centuries was later
overlaid by graves of the 11th–12th centuries (Late Period of Stron-
gholds). The cemetery and the chapel, which is being attributed
with Marian dedication based on a literary source from 1247, were
definitely abandoned in the 13th century.*

Staré Město – Na Valách

Poloha „Na Valách“ obklopovala v nepravidelném oválu návrší na konci severní staroměstské ostrožny a představovala centrální archeologické naleziště v aglomeraci Starého Města. Amatérské výzkumy polohy „Na Valách“ byly prováděny již od 80. let 19. století (František Myklík, Martin Kříž, Ignác Tkáč) v blízkosti vodního mlýna, který zde stál a v přilehlých zahradách. V roce 1897, po otevření tzv. Klečkova písečníku byly narušovány velkomoravské kostrové i žárové hroby, jejichž počet již není možné zjistit. Záchranné výzkumy zahájil ovšem až v roce 1924 učitel Antonín Zelnitius, který zkoumal velkomoravské pohřebiště až do 30. let. Skutečný systematický archeologický výzkum je spojen až s působením kustoda Slováckého muzea v Uherském Hradišti Viléma Hrubého, pozdějšího archeologa Moravského zemského muzea v Brně, který zde začal výzkum v roce 1948. Vilém Hrubý vedl výzkumy na staroměstsku až do své smrti, tj. do roku 1985. Na jeho práci navázal a s výzkumy až do současnosti pokračuje Luděk Galuška z Moravského zemského muzea v Brně.

Na nejstarší osídlení polohy „Na Valách“ nám ukazují nálezy mladopaleolitické štípané industrie – čepky a jejich úštěpy. Do pozdního paleolitického období je možné zařadit i kostrový pohřeb ženy spolu s kamennými nástroji a ohništěm v jeho blízkosti. Další osídlení je reprezentováno sídlištními jámami z období kultury

s lineární keramikou a z období moravské malované kultury, spolu s charakteristickou keramikou, nalezenou druhotně i v zásypu slovanských hrobů, jakož i charakteristická broušená kamenná industrie. Lokalita poté nebyla osídlena a výzkumy se podařilo doložit existenci menší osady z období lužických popelnicových polí mladší doby bronzové. Osídlení navazující na tuto kulturu je spjato až s obdobím po zlomu letopočtu, konkrétně s příchodem Slovanů do našich zemí.

Již ve druhé polovině 8. století tak nabyla osada na významu a byla opevněna příkopy a palisádami. Výzkum hrobových jam nám dosvědčuje, že ještě před vznikem Velké Moravy zde žily společensky významné rody, které udržovaly kontakty s cizinou. V průběhu 9. století, v období velkomoravském, se funkční využití polohy „Na Valách“ změnilo – zaniklo místní opevnění a tím i hradisko (okolo poloviny 9. století), byl zde vybudován maltovo-kamenný kostel. Kostel, nebo spíše negativ jeho základů, se podařilo objevit V. Hrubému v roce 1949 a v té době se jednalo o první objevený prokazatelně velkomoravský zděný kostel. Původně lokální pohřebiště se změnilo na nekropoli celé Staroměstské aglomerace. Pohřbeni zde byli jak příslušníci velkomoravské nobility s bohatou výbavou se zbraněmi a šperky, tak také lidé chudí, zemědělci a řemeslníci. Kostel začal chátrat někdy na počátku 10. století a o něco později ustalo v jeho okolí i pohřbívání, zřejmě v souvislosti se zánikem Velké Moravy. K obnově osídlení

polohy „Na Valách“ došlo až na počátku 13. století v souvislosti s aktivitami cisterciáckého řádu, který právě u dnešního Velehradu budovali svůj klášter a z pozůstatků někdejšího Velehradu z období velkomoravské říše chtěli vybudovat svoji hospodářskou základnu.

Autor textu: Mgr. M. Vaškových, Ph.D.

Zdroj: Archiv Slovákckého muzea v Uherském Hradišti

Staré Město – Na Valách

The location “Na Valách”, irregularly oval in shape, enclosed the hilltop at the end of the northern spur in Staré Město and represented the central archaeological site within the Staré Město agglomeration. Amateur excavations at the “Na Valách” site were performed already since the 1880s (František Myklík, Martin Kříž, Ignác Tkáč) in the neighbourhood of a local watermill and in adjacent gardens. The so-called *Klečkův písečník* (sand quarry), which was opened in 1897, has disturbed Great Moravian inhumation and cremation graves, whose total number cannot be found out anymore. Rescue excavations were conducted since 1924 by the teacher Antonín Zelnitius, who has then examined the Great Moravian burial ground until the 1930s. Proper archaeological research excavation is linked with the activity of Vilém Hrubý, custodian of the Slovácko Museum in Uherské Hradiště and later archaeologist of the Moravian Museum in Brno, who began to excavate the site in 1948. Vilém Hrubý conducted excavations in the surroundings of Staré Město until his death in 1985. His work has been continued by Luděk Galuška from the Moravian Museum in Brno, who is currently performing excavations at this site.

The earliest settlement at the “Na Valách” location is indicated by the finds of Upper Palaeolithic chipped lithics – bladelets and flakes. To the Late Palaeolithic period we can assign a female inhu-

mation burial with lithic tools and a fireplace in its neighbourhood. Further habitation is represented by settlement pits of the Linear Pottery culture and the Moravian Painted Ware culture containing typical pottery, which was also found in its secondary position in the backfill of Slavic graves, and characteristic polished lithic industry. The locality was then unsettled for a time, and the excavations performed have documented here the existence of a small village of the Lusatian Urnfields culture of the Late Bronze Age. Subsequent settlement activity at this place did not occur earlier than after the turn of the eras, being linked with the arrival of the Slavs in our country.

The settlement thus gained in importance in the second half of the 8th century already and was fortified with ditches and palisades. The examination of grave pits has proved that socially significant families, who maintained contacts with foreign countries, have lived here already before the emergence of Great Moravia. Functional use of the “Na Valách” location has changed in the course of the 9th century, during the Great Moravian period – the local fortification and therewith also the hillfort have declined around the mid-9th century and a mortar-and-stone church was built. The church, or rather a negative of its foundations, was discovered by V. Hrubý in 1949 and at that time it was the first truly Great Moravian stone-built church found. The original local burial ground changed into a large cemetery of the entire Staré Město agglome-

ration. Its area comprised burials of both members of Great Moravian aristocracy with sumptuous funerary equipment including weapons and personal ornaments, and the paupers, peasants and craftsmen. The church began to deteriorate sometime at the beginning of the 10th century, and somewhat later also the burial activities in its neighbourhood faded out, probably in association with the downfall of Great Moravia. The habitation at "Na Valách" was not revived until the beginning of the 13th century, when the Cistercians have built their monastery near the present-day Velehrad, and wanted to base their economic hinterland on the remains of what was once the Great Moravian Velehrad.

Zdroj: Archiv Slovákckého muzea v Uherském Hradišti

Mikulčice

Velkomoravský hrad byl součástí rozsáhlé sídelní aglomerace, která se rozkládala na několika ostrovech v řece Moravě. Opevněné jádro aglomerace o rozloze 10 ha tvořila akropole a předhradí. Na akropoli byly soustředěny nejdůležitější zděné stavby – kostely a knížecí palác. Zde sídlili příslušníci knížecí rodiny, velmoži, duchovenstvo, řemeslníci a další, zejména společensky vyšší vrstvy obyvatelstva. Nejvýznamnější z nich byli pochováváni – často s bohatou výbavou – v kostelních hrobkách a na čestných místech u prostých pohřebišťích uvnitř hradu nebo v podhradí. Na akropoli se nacházely dílny řemeslníků- kovolitců, šperkařů, kovářů, pravděpodobně i sklářů a dalších profesí. Opevněné předhradí sloužilo patrně jako sídlo vojenské družiny. Výzkum zde odkryl pozůstatky řady dřevěných domů s dusanými podlahami a ohništi. Pravidelné uspořádání jednotlivých obydlí a jejich koncentrace připomínají pozdější městskou zástavbu.

Opevnění akropole a předhradí tvořila mohutná dřevohlinitá hradba s čelní kamennou zdí. V tomto opevnění byly prolomeny tři hlavní brány, jejichž poloha naznačuje průběh hlavní cesty uvnitř velkomoravského hradu. Pevnostní charakter hradu zvyrazňovala říční ramena, která obepínala akropoli s předhradím a oddělovala je od okolního osídlení v podhradí. Dřevěné mosty, jejichž piloty

se podařilo archeologům odkrýt, spojovaly jednotlivé části aglomerace. Kolem opevněného jádra se rozkládalo na ploše 10–20 ha podhradí. Zde sídlili nejen řemeslníci a zemědělské obyvatelstvo, ale svá sídla v podobě dřevěných dvorců s kostely si zde zakládali příslušníci vládnoucí aristokracie.

Raně středověké hradiště „Valy“ u Mikulčic patřilo k nejvýznamnějším střediskům velkomoravského státu 9. století.

Zdroj: Poláček, L. Terénní výzkum v Mikulčicích. Mikulčice – průvodce, svazek 1. Archeologický ústav AV ČR, Brno. 2006. ISBN 80-86023-47-8.

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Mikulčice

The Great Moravian stronghold was part of an extensive residential agglomeration that occupied several islands in the Morava River. The hilltop enclosure and outer bailey formed the fortified core of the 10 ha agglomeration. The most important stone-built buildings- churches, and ducal palace, were concentrated on the hilltop settlement. There were residences of members of the ducal (ruling) family, noblemen, clergy, craftsmen, and other population of mainly higher social rank. The highest echelon was buried- frequently with rich equipment- in tombs placed inside churches or in prominent places near them. The rest of the population was buried in church cemeteries or in simple burial grounds within the perimeter of the stronghold or in the extra-mural settlement. Workshops of various craftsmen- metallurgists, jewellery makers, blacksmiths, and other professions- were also located in the hilltop settlement. The quarters of the duke's military retinue were concentrated in the fortified outer bailey. Archaeological excavations there discovered the remains of rows of wooden dwellings with hard-packed floors hearths. The regular spatial organization and concentration of the dwellings is very similar to the later city-like architectural layout.

The fortification of the hilltop and outer bailey consists of a huge earth and timber rampart with a frontal stone face. This rampart had three main gates whose position may indicate the course of

the central communication axis leading through the Great Moravian stronghold. The fortified character of the stronghold was reinforced by the river channels that ran around the hilltop settlement and the outer bailey, and divided them from the adjoining parts of the agglomeration. The fortified centre was surrounded by the so-called extra-mural settlement covering 10–20 ha. The population of this part of the agglomeration was varied, for besides craftsmen and other inhabitants who ensured services for the stronghold, members of the ruling noble families built their residences there- homesteads with churches.

The Early Medieval stronghold „Valy“ at Mikulčice was one of the most significant centres of the Great Moravian state of the 9th century.

Source: Poláček, L. The archeology of Mikulčice. Mikulčice – guide, Volume 1. Institute of Archaeology of the Academy of Sciences of the Czech Republic, Brno. 2008. ISBN 978-80-86023-78-6.

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

Zdroj: Google Earth

Zdroj: Archiv Archeologického ústavu AV ČR Brno, v. v. i.

PŘEDNÁŠKY PRO VEŘEJNOST

VEŘEJNÉ PŘEDNÁŠKY

přednášející:

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

téma:

„Slovanští věrozvěstové a Velehrad v proudech moderní doby“

termín a místo konání:

14. 5. 2013 – Zlín, 14. budova Baťova institutu (Krajská knihovna
Fr. Bartoše ve Zlíně), 18:00

téma:

„Proměny cyrilometodějské tradice ve 20. století, aneb Národ,
církve, strana?“

termín a místo konání:

14. 5. 2013 – Kroměříž, aula Arcibiskupského gymnázia, 10:00
16. 5. 2013 – Velehrad, bazilika Nanebevzetí Panny Marie a sv. Cyrila
a Metoděje, 10:00

PUBLIC LECTURES

Lecturer:

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Theme:

*„Slavic missionaries and Velehrad in the flow of modern times“
May 14th, 2013 – Zlín, 14th building of the Baťa Institute (Regional
library of Fr. Bartoš in Zlín), at 6 p.m.*

Theme:

*„20th century transformations of the Cyrillo-Methodian tradition:
Nation, church, party?“*

Date and place:

*May 14th, 2013 – Kroměříž, auditorium of the Archiepiscopal
Gymnasium (grammar school), at 10 a.m.*

*May 16th, 2013 – Velehrad, Basilica of Assumption of Mary
and Sts. Cyril and Methodius, at 10 a.m.*

KONTAKTNÍ INFORMACE / CONTACTS

PhDr. Peter Bednár, CSc.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
949 21 Nitra

Maddalena Betti, Ph.D.
Università degli Studi di Padova
Dip. Di Storia
Via del Vescovado 30
35141 Padova

prof. Dr. Ivan Biliarski
Institute of History
Bulgarian Academy of Sciences
53 Shipchenski prohod Str., bl.17
BG-113 Sofia

PhDr. Ivana Boháčová, Ph.D.
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4
118 01 Praha 1

PhDr. František Čajka, Ph.D.
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

Mgr. Václav Čermák, Ph.D.
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

PhDr. Eva Doležalová, Ph.D.
Historický ústav AV ČR
Prosecká 76
190 00 Praha 9

doc. PhDr. Luděk Galuška, CSc.
Moravské zemské muzeum Brno
Zelný trh 6
659 37 Brno

PhDr. Milan Hanuliak, DrSc.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
949 21 Nitra

prof. PhDr. Michaela Soleiman
pour Hashemi, CSc.
Ústav české literatury
Filozofická fakulta Masarykovy
Univerzity Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

prof. Dr. Martin Homza
Katedra slovenských dejín
Filozofická fakulta Univerzity Komenského
Bratislava
Šafárikovo nám. 6
818 01 Bratislava

prof. Sergey A. Ivanov
National Research University
Higher School of Economics
2/8, korp. 5, Khitrovkii per.
109028 Moscow, Russia

prof. Mgr. Libor Jan, Ph.D.
Historický ústav
Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

prof. Dr. hab. Krzysztof Jaworski
Instytut Archeologii Uniwersytetu Wrocławskiego
ul. Szewska 48
50-139 Wrocław

doc. Mgr. Antonín Kalous, M.A., Ph.D.
Katedra historie
Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Olomouc
Na Hradě 5
771 80 Olomouc

Mgr. David Kalhous, Ph.D.
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

prom. fil. Václav Konzal
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.
Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno

Mgr. Pavel Kůrka, Ph.D., Th.D.
Historický ústav AV ČR Praha
Prosecká 76
190 00 Praha 9

Mgr. Naďa Labancová, Ph.D.
Štátny archív v Nitre
Novozámocká 273
951 12 Ivanka pri Nitre

prof. Dr. Christian Lübke
GWZO e. V.an der Universität Leipzig
Reichsstrasse D 4-6
041 09 Leipzig

prof. Mgr. Jiří Macháček, Ph.D.
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

prof. PhDr. Zdeněk Měřínský, CSc.
Ústav archeologie a muzeologie
Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

doc. PhDr. Jiří Mikulec, CSc.
Historický ústav AV ČR
Prosecká 76
190 00 Praha 9

doc. Mgr. Vincent Múcska, Ph.D.
Katedra všeobecných dejín Univerzity
Komenského v Bratislave
Gondova 2
814 99 Bratislava

Mgr. Tomáš Parma, Ph.D.
Cyrilometodějská teologická fakulta
Univerzity Palackého Olomouc
Univerzitní 22
771 11 Olomouc

PhDr. Karol Pieta, DrSc.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
949 21 Nitra

Mgr. Štefan Pilát
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

PhDr. Lumír Poláček, CSc.
Archeologický ústav AV ČR, Brno, v. v. i.
Královopolská 147
612 00 Brno

prof. Dr. hab. Jacek Poleski
Instytut Archeologii Uniwersytetu
Jagiellońskiego
ul. Golebia 11
31-007 Kraków, Poland

PhDr. Naďa Profantová, CSc.
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4
118 01 Praha 1

Ao.Univ.-Prof. Dr. Johannes Reinhart
Institut für Slawistik, Universität Wien
Spitalgasse 2-4, Hof 3
1090 Wien, Österreich

prof. PhDr. Alexander Ruttkay, DrSc.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
Nitra 949 21

PhDr. Matej Ruttkay, CSc.
Archeologický ústav SAV Nitra
Akademická 2
949 21 Nitra

prof. PhDr. Petr Sommer, CSc.
Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i.
Letenská 4
118 01 Praha 1

prof. PhDr. Eva Semotanová, DrSc.
Historický ústav AV ČR
Prosecká 76
190 00 Praha 9

Dr. Marek Stawski
Szkola Wyzsza Przymierza Rodzin
ul. M. Grzeorzewskiej 10
02 274 Warszawa

Mgr. Ján Steinhübel, CSc.
Historický ústav SAV
Klemensová 19
813 64 Bratislava

prof. em. Francis J. Thomson
Chairman, Belgian Association of Slavists
Avenue A. Bechet 3
B-1950 Kraainem

prof. Hristo Trendafilov
Preslavská knižovna škola, Šumenski
universitet
Universitetska street 115
Shumen

Anatolij A. Turilov, Ph.D.
The Institute of Slavic Studies
Leninskij prosp. 32 A
119991 Moscow

doc. PhDr. Helena Ulbrechtová, Ph.D.
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

PhDr., Dr.h.c. Vladimír Vavřínek, CSc.
Slovanský ústav AV ČR Praha, v. v. i.
Valentinská 1
110 00 Praha 1

prof. PhDr. Radoslav Večerka, DrSc.
Ústav českého jazyka
Filozofická fakulta Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

doc. Mgr. Miroslav Vepřek, Ph.D.
Katedra bohemistiky
Filozofická fakulta Univerzity Palackého
Olomouc
Křížkovského 10
771 80 Olomouc

prof. PhDr. Martin Wihoda, Ph.D.
Historický ústav Masarykovy Univerzity
Brno
A. Nováka 1
602 00 Brno

prof. Dr. Herwig Wolfram
Institut für Mittelalterforschung ÖAW
Wohllebengasse 12-14
A-1040 Wien

prof. Ian Wood
School of History
Faculty of Arts, University of Leeds,
Michael Sadler Building
Leeds, West Yorkshire, LS2 9JT

assoc. Prof. Mariya Atanasova Yovcheva
Bulgarska akademija na naukite
Instituta za literaturu
Sofia University St. Kliment Ohridski
Šipčenski prohod 52, bl. 17, et 7/8

prof. Giorgio Ziffer
Dip.to di Lingue e letterature straniere,
Università di Udine
Via Zanon, 6-33100 Udine

prof. PhDr. Josef Žemlička, DrSc.
Historický ústav AV ČR
Prosecká 76
190 00 Praha 9

POŘADATELÉ, GARANTI A ZÁŠTITY KONFERENCE / ORGANIZERS, CONFERENCE GUARANTEE AND AUSPICES

Pořadatelé:

Archeologický ústav Akademie věd České republiky, Brno, v. v. i.
Moravské zemské muzeum v Brně

Historický ústav Akademie věd České republiky, Praha, v. v. i.

Slovanský ústav Akademie věd České republiky, Praha, v. v. i.

Ústav archeologie a muzeologie Filozofické fakulty Masarykovy
univerzity v Brně

Historický ústav Filozofické fakulty Masarykovy univerzity v Brně
Katedra historie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou a Senátem České republiky

Organizers:

*Institute of Archaeology, Academy of Sciences of the Czech Republic,
Brno*

The Moravian Museum, Brno

*Institute of History, Academy of Sciences of the Czech Republic,
Prague*

*Institute of Slavic Studies, Academy of Sciences of the Czech
Republic, Prague*

*Institute of Archaeology and Museology, Faculty of Arts,
Masaryk University, Brno*

*Institute of History, Faculty of Arts, Masaryk University, Brno
Department of History, Faculty of Arts of Palacký University, Olomouc*

*In cooperation with Chamber of Deputies and the Senate of the Czech
Republic*

Cyrl a Metoděj
1150 let

**AKADEMIE VĚD
ČESKÉ REPUBLIKY**

**MINISTERSTVO
KULTURY**

Zlínský kraj

Garanti / Guarantee:

RNDr. Petr Nečas	Předseda vlády ČR	Úřad vlády ČR
Milan Štěch	Předseda Senátu ČR	Senát ČR
Miroslava Němcová	Předsedkyně Poslanecké sněmovny ČR	Parlament ČR - Poslanecká sněmovna
Mons. Dominik kardinál Duka OP	Arcibiskup pražský	Arcibiskupství pražské
Mons. Jan Graubner	Arcibiskup olomoucký a metropolita moravský	Arcibiskupství olomoucké
Jeho Blaženost doc. ThDr. Kryštof, Ph.D. metropolita Českých zemí a Slovenska	arcibiskup pražský, Pravoslavná církev v českých zemích a na Slovensku	
prof. Ing. Jiří Drahoš, DrSc., dr. h. c.	Předseda Akademie věd ČR	Akademie věd ČR
Prof. RNDr. Václav Hampl, DrSc.	Rektor	Univerzita Karlova v Praze
doc. PhDr. Mikuláš Bek, Ph.D.	Rektor	Masarykova univerzita
Prof. RNDr. Miroslav Mašláň, CSc.	Rektor	Univerzita Palackého v Olomouci
Karel Schwarzenberg	Ministr zahraničních věcí	Ministerstvo zahraničních věcí
prof. PhDr. Petr Fiala, Ph.D., LL.M.	Ministr školství, mládeže a tělovýchovy	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
Mgr. Alena Hanáková	Ministryně kultury	Ministerstvo kultury
MVDr. Stanislav Mišák	Hejtman Zlínského kraje	Krajský úřad Zlínského kraje
Ing. Jiří Rozbořil	Hejtman Olomouckého kraje	Krajský úřad Olomouckého kraje
JUDr. Michal Hašek	Hejtman Jihomoravského kraje	Krajský úřad Jihomoravského kraje

Konference je financována z projektu Ministerstva kultury NAKI „Velká Morava a 1150 let křesťanství ve střední Evropě“ pro r. 2012–2015 (identifikační kód DF12P01OVV010) a s podporou Akademie věd České republiky i Zlínského kraje.

Conference funded from the Ministry of Culture NAKI project „Great Moravia and 1150 years of Christianity in Central Europe“ for 2012–2015 (ID Code DF12P01OVV010), sponsored as well by the Academy of Sciences of the Czech Republic and Zlín Region.

VELEHRAD – ORIENTAČNÍ PLÁN / VELEHRAD – MAP

www.velkamorava.arub.cz